

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 331.526:332.122

JEL Classification: J24, O33, O15, J21, J23

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2024.12\(45\).55-67](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2024.12(45).55-67)

В.В. Зайченко, проф., д-р екон. наук

Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна

Я.В. Гринько

*Фаховий коледж приватного закладу вищої освіти «Центральноукраїнський інноваційний біотехнологічний університет», м. Кропивницький, Україна***Сучасні тенденції та пріоритети інноваційного розвитку соціально-трудового потенціалу в умовах цифровізації економіки**

Стаття зосереджена на аналізі впливу цифровізації економіки на соціально-трудовий потенціал. В контексті глобальних технологічних трансформацій, що стрімко змінюють економічні і соціальні структури, автори визначають мету дослідження як виявлення ключових тенденцій та стратегічних пріоритетів, які сприятимуть ефективному розвитку соціально-трудового потенціалу у нових умовах. Особлива увага приділяється потребі у перекваліфікації робочої сили та адаптації навчальних програм до вимог цифрової економіки.

Дослідження ґрунтується на аналізі наукових робіт провідних українських вчених у сфері управління соціально-трудовим потенціалом та його інноваційного розвитку. Автори розглядають, як цифровізація впливає на зміну структури робочих місць, вимог до навичок та компетенцій працівників. Обговорюються також нові виклики, що постають перед управлінням людськими ресурсами в умовах переходу до цифрової економіки, включаючи потребу в розвитку гнучких та адаптивних освітніх моделей. На основі аналізу наведених зарубіжних визначень та змістовного наповнення цифрової економіки визначені ключові висновки щодо її впливу на глобальний економічний ландшафт та соціально-трудовий потенціал в цілому. Здійснений аналіз ключових тенденцій, що формують інноваційний розвиток соціально-трудового потенціалу в умовах цифровізації. Запропоновано комплексний аналіз впливу різних аспектів цифровізації економіки на формування інноваційного розвитку соціально-трудового потенціалу.

Основні висновки статті підкреслюють необхідність комплексного підходу до реформування освітньої системи та робочого законодавства для забезпечення адаптації до вимог цифрової економіки. На основі аналізу ключових тенденцій, які формують інноваційний розвиток соціально-трудового потенціалу в умовах цифровізації, визначені стратегічні пріоритети для підтримки та стимулювання цього розвитку, включно з інвестиціями в навчання, розвиток інфраструктури та створення мотиваційних механізмів для підвищення цифрової грамотності населення. Підкреслюється важливість стратегічного партнерства між державою, освітніми інститутами та бізнесом для формування ефективної відповіді на технологічні зміни. Також було розроблено потенційні стратегії розвитку навичок, які необхідні для успішної інтеграції у високотехнологічне робоче середовище в умовах цифровізації економіки, які мають бути комплексними і адаптивними до швидкозмінних технологічних трендів.

цифровізація економіки, соціально-трудовий потенціал, інноваційний розвиток, навчання та перекваліфікація, цифрова грамотність, адаптація освітніх програм, стратегічні пріоритети

Постановка проблеми. У контексті стрімкого розвитку цифрових технологій, економіка багатьох країн переживає глибокі трансформаційні зміни, які безпосередньо впливають на соціально-трудовий потенціал. Цифровізація економіки не лише відкриває нові можливості для інноваційного розвитку, але й породжує ряд викликів, таких як потреба у перекваліфікації робочої сили, зміни у трудових відносинах та адаптація до нових умов трудової діяльності. Сучасні тенденції у сфері цифровізації вимагають від держави, бізнесу та освітніх установ визначення нових пріоритетів у розвитку соціально-трудового потенціалу, зокрема, стимулювання інноваційної активності, впровадження життєво необхідних навчальних програм, що відповідають потребам цифрової економіки.

Основними аспектами даної проблематики є визначення ефективних стратегій розвитку навичок, необхідних для успішної інтеграції у високотехнологічне робоче середовище. Таким чином, актуальність теми дослідження обумовлена потребою у глибокому аналізі впливу цифровізації на соціально-трудова сфера та розробці відповідних стратегій адаптації до нових економічних реалій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом проблематику формування та розвитку соціально-трудоного потенціалу вивчають такі провідні українські вчені, як М. Долішній [15], О. Кільницька [5], В. Нижник [14], С. Пасека [16], О. Сторожук [17], М. Семикіна [19], С. Трубич [18]. Безпосередньо проблемні питання інноваційного розвитку соціально-трудоного потенціалу в умовах цифровізації економіки стали предметом дослідження Н. Васюткіної, Р. Самітова, М. Колісника [1], А. Колота, О. Герасименко, А. Шевченка [7], Л. Гука [4], Т. Костишиної, О. Тужилкіної, В. Шаповалова [9], Т. Немченко, О. В'юник, О. Сторожук [11], У. Савківа, М. Лесика, О. Любченка [12], І. Чорнодіда, Н. Васильця, О. Федотова [20], І. Седікової, К. Козака, Д. Седікова [13] та ін. Згадані праці вчених фокусуються на аналізі впливу цифровізації на різні аспекти соціально-трудоного потенціалу, включаючи зміни в структурі робочих місць, вимоги до навичок та кваліфікації, а також на особливостях управління людськими ресурсами в нових умовах. Центральне місце у дослідженнях займає вивчення можливостей та викликів, що виникають перед підприємствами та працівниками в контексті переходу до цифрової економіки. Вчені звертають увагу на необхідність адаптації освітніх програм для забезпечення відповідності кваліфікацій ринку праці, що трансформується, а також на розробку нових стратегій ефективного впровадження інноваційних підходів у розвитку персоналу. Зокрема, певні аспекти досліджень включають аналіз стандартних та нових форм зайнятості в умовах цифровізації, де дослідники, зокрема Л. Гук [4], виявляють диверсифікацію можливостей і викликів для роботодавців і працівників; вивчення соціально-трудоного потенціалу регіонів і його інтеграції з цифровими технологіями, як це роблять Т. Костишина, О. Тужилкіна та В. Шаповалов [9], з акцентом на перспективи та напрямки взаємодії; розробка інноваційних стратегій управління людськими ресурсами, де І. Чорнодід, Н. Василець, О. Федотов [20] аналізують, як новітні інформаційні технології можуть слугувати засобом для покращення управління персоналом та збільшення його ефективності. Загалом, сучасні дослідження вітчизняних науковців вносять значний внесок у формування наукового підходу до розуміння і вирішення проблем інноваційного розвитку соціально-трудоного потенціалу в умовах цифровізації, пропонуючи різні методології та інструментарій для адаптації до змінюваних умов ринку праці.

Попри значні дослідження в галузі інноваційного розвитку соціально-трудоного потенціалу в умовах цифровізації економіки, існують певні аспекти, які досі залишаються малодослідженими та потребують детальнішого аналізу, зокрема це виокремлення і дослідження сучасних тенденцій і обґрунтування пріоритетів інноваційного розвитку соціально-трудоного потенціалу в умовах цифровізації економіки.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у виявленні та аналізі ключових тенденцій, що формують інноваційний розвиток соціально-трудоного потенціалу в умовах цифровізації, а також у визначенні стратегічних пріоритетів, які сприятимуть оптимізації та ефективності цього процесу. Відтак, основні завдання дослідження включають:

- на основі аналізу зарубіжних та українських визначень та змістовного наповнення цифрової економіки сформувані її вплив на глобальний економічний ландшафт та соціально-трудовий потенціал в цілому;

- здійснити аналіз ключових тенденцій, що формують інноваційний розвиток соціально-трудового потенціалу в умовах цифровізації;
- на основі аналізу ключових тенденцій, які формують інноваційний розвиток соціально-трудового потенціалу в умовах цифровізації, визначити стратегічні пріоритети для підтримки та стимулювання цього розвитку;
- запропонувати потенційні стратегії розвитку навичок, які необхідні для успішної інтеграції у високотехнологічне робоче середовище в умовах цифровізації економіки.

Визначені завдання дослідження спрямовані на розробку комплексного підходу до управління та розвитку людських ресурсів в умовах швидких технологічних трансформацій, що вимагають від усіх учасників ринку праці гнучкості, інноваційного мислення та постійного професійного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Сучасна економіка переживає епоху значних трансформацій, викликаних стрімким розвитком цифрових технологій. Цифровізація торкається всіх аспектів життєдіяльності, принципово змінюючи як макроекономічний ландшафт, так і мікроекономічні процеси в компаніях та організаціях. Одним із найважливіших аспектів цих змін є вплив цифровізації на соціально-трудовий потенціал – основний ресурс будь-якої інноваційної економіки.

Цифрова економіка визначається як сегмент національної економіки, що виникає з масштабної цифровізації різних аспектів бізнесу та суспільного життя, включаючи комерцію, комунікації та керування ресурсами. Згідно з дослідженням Д. Тапскотта, цифрова економіка охоплює всі наші онлайн-транзакції, а також перетворення традиційних бізнесів та нових бізнес-моделей через Інтернет, мобільні комунікації та інші форми цифрових технологій [23].

Цифрова економіка також характеризується своєю здатністю ефективно обробляти великі обсяги даних, підвищувати продуктивність за допомогою автоматизації та забезпечувати більшу зручність для споживачів. Р. Бухт та Р. Гікс визначили, що цифрова економіка включає електронну комерцію, обробку даних та інші базові цифрові послуги, які є критично важливими для економічного зростання.[21].

Додатково, економісти зазначають, що цифрова економіка сприяє глобалізації, оскільки вона знижує бар'єри входу на ринок і дозволяє компаніям з будь-якої точки світу змагатися на глобальному рівні. Це забезпечує більш відкрите та конкурентне середовище, яке може сприяти інноваціям та зростанню. Одним із ключових аспектів є також створення цифрової інфраструктури, яка включає широкосмуговий доступ до Інтернету, мобільні мережі та інші технології, що забезпечують зв'язок та обмін даними.

Важливою характеристикою цифрової економіки є також її вплив на робочу силу, де з'являються нові вимоги до навичок та кваліфікації, спричинені потребою управління новітніми цифровими інструментами та платформами. Це вимагає від освітніх установ перегляду навчальних програм з метою підготовки кадрів, які зможуть ефективно працювати в нових умовах [22].

Таким чином, цифрова економіка представляє собою комплексну та багатогранну сферу, яка охоплює технологічні, економічні та соціальні аспекти сучасного суспільства, вимагаючи від усіх учасників економічної системи адаптації до швидко змінюваних умов.

На основі аналізу наведених зарубіжних визначень та змістовного наповнення цифрової економіки можна зробити декілька ключових висновків щодо її впливу на глобальний економічний ландшафт та соціально-трудовий потенціал в цілому:

1. Цифрова економіка виникає з масштабної цифровізації різних аспектів бізнесу та суспільного життя. Це включає комерцію, комунікації, управління ресурсами, а також зміну бізнес-моделей через використання Інтернету, мобільних комунікацій та інших цифрових технологій. Така інтеграція забезпечує підвищення ефективності та продуктивності, а також змінює традиційні методи ведення бізнесу.

2. Здатність цифрової економіки ефективно обробляти великі обсяги даних відкриває нові можливості для інновацій та бізнес-розвитку. Це створює попит на висококваліфіковані кадри, що здатні працювати з новітніми аналітичними інструментами та платформами.

3. Цифрова економіка сприяє глобалізації, знижуючи бар'єри входу на ринок і дозволяючи компаніям з різних куточків світу конкурувати на глобальному рівні. Це створює більш відкрите та конкурентне середовище, що спонукає до інновацій і зростання.

4. З розвитком цифрових технологій з'являються нові вимоги до навичок та кваліфікації робочої сили. Це вимагає від освітніх установ та компаній в рамках підготовки та перепідготовки кадрів постійного перегляду та адаптації навчальних програм, щоб підготувати фахівців, здатних ефективно працювати в нових умовах.

5. Належна цифрова інфраструктура, яка включає широкопasmовий доступ до Інтернету та мобільні мережі, є критичною для розвитку цифрової економіки. Інвестиції в цифрову інфраструктуру забезпечують основу для росту та інновацій.

Наше авторське бачення полягає в тому, що для успішної інтеграції та використання можливостей, які пропонує цифрова економіка, необхідно зосередити увагу на розвитку освітніх ініціатив, підтримці інновацій, створенні адекватної інфраструктури та адаптації трудового законодавства на національному рівні. Це дозволить не тільки використовувати потенціал нових технологій, але й ефективно реагувати на виклики, які вони ставлять перед сучасним суспільством.

Цифрова економіка у визначенні провідних українських вчених представлена як складова частина глобальної економіки, яка базується на інтенсивному використанні цифрових технологій, обробці великих даних та інтернеті речей. Можна навести кілька визначень українських вчених. Войнаренко М.П., Скоробогата Л.В. визначають цифрову економіку, як таку, що передбачає, що всі економічні процеси (за винятком виробництва товару) протікають незалежно від реального світу. Товари та послуги не мають фізичного носія, та є "електронними" [3]. Веретюк С.М. зазначає, що цифрова економіка є складовою частиною економіки, в якій домінують знання суб'єктів та нематеріальне виробництво—основний показник під час визначення інформаційного суспільства [2]. Кіт Л.З. стверджує, що цифрова економіка—трансформація всіх сфер економіки завдяки перенесенню інформаційних ресурсів та знань на комп'ютерну платформу з ціллю їх подальшого використання (включаючи там, де це можливо) на цій платформі [6]. Коляденко С.В. під цифровою економікою розуміє виробництво, продажі і постачання продуктів через комп'ютерні мережі [8]. Назарова Г.В., Руденко В.О. визначають цифрову економіку, як систему соціальних, культурних, економічних та технологічних відносин між державою, бізнесом та громадянами, що функціонує у глобальному інформаційному просторі, за допомогою широкого використання мережевих технологій, що генерує цифрові види та форми виробництва та просування до споживача продукції та послуг, що призводять до безперервних інноваційних змін методів управління та технологій з метою підвищення ефективності соціально-економічних процесів. Розвиток цифрової економіки спричинив цифрову трансформацію всіх аспектів людської діяльності [10].

Основні ознаки цифрової економіки за дослідженнями українських вчених включають:

1. Широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), зокрема ІКТ стають основою для більшості економічних процесів, змінюючи підходи до виробництва, розподілу та споживання товарів і послуг.

2. Поширення автоматизації та використання алгоритмів, що безпосередньо включає роботизацію та автоматизацію виробничих процесів, які засновані на алгоритмах і штучному інтелекті, і в свою чергу створюють нові виробничі можливості та зменшують потребу в людському втручанні.

3. Цифрова глобалізація, яка проявляється у видаленні географічних бар'єрів та створення глобальних ринків через онлайн-платформи, що дозволяє компаніям виходити на міжнародні ринки без значних інвестицій у фізичну присутність.

4. Зміни в трудових відносинах, зокрема цифровізація змінює структуру робочої сили, вводячи нові форми зайнятості, такі як фріланс, дистанційна робота та гнучкі графіки, що вимагають від працівників нових навичок і способів взаємодії.

Зазначені ознаки підкреслюють, як цифрова економіка трансформує традиційні підходи в управлінні, виробництві та розподілі, вносячи значні зміни в економічну систему та поведінку споживачів. Вивчення цих тенденцій є ключовим для розуміння поточних і майбутніх змін в українській та світовій економіці.

На нашу думку цифровізація економіки означає широкомасштабне впровадження цифрових технологій у всі аспекти економічної діяльності. Сучасні підходи та тенденції в цифровізації розкривають кілька ключових ознак, що характеризують глибину та масштаб цих змін: - сучасна цифрова економіка активно використовує можливості штучного інтелекту та машинного навчання для оптимізації процесів, підвищення ефективності та інновацій, в свою чергу такі технології дозволяють компаніям здійснювати більш глибокий аналіз даних, прогнозувати тенденції та автоматизувати рішення; - цифровізація охоплює розширення мереж зв'язку, які з'єднують різноманітні пристрої та сенсори у єдину інфраструктуру, відтак інтернет речей інтегрує фізичний світ з цифровим, що сприяє створенню «розумних» міст, підприємств, домівок, транспортних систем тощо; - цифрові платформи, такі як електронна комерція, обмін даними, соціальні мережі та онлайн-сервіси, стають ключовими елементами сучасної економіки, зокрема вони сприяють створенню нових бізнес-моделей та ринків, забезпечуючи інтеграцію різних галузей і секторів; - цифровізація призводить до трансформації робочих місць та зміни навичок, необхідних працівникам, відтак виникають нові професії, зокрема пов'язані з обробкою даних, кібербезпекою, розробкою програмного забезпечення, тоді як традиційні професії переживають значні зміни або зникають; - зі зростанням залежності економіки від цифрових технологій зростає і значення кібербезпеки, таким чином захист даних, мереж та систем стає критичним аспектом для держав, компаній та індивідуальних користувачів; - як результат збільшення обсягів оброблюваних даних, питання етики та конфіденційності набувають особливої ваги, зокрема нормативне регулювання в галузі захисту особистих даних, таке як GDPR в ЄС, впливає на бізнес-процеси компаній по всьому світу. Відтак, перераховані ознаки характеризують глибокі та всебічні зміни, що відбуваються у світовій економіці в результаті цифровізації. Вони демонструють, як інтеграція новітніх технологій змінює бізнес-ландшафт, виробничі процеси та соціальне середовище, створюючи нові виклики та можливості для економічного розвитку.

В контексті дослідження важливо здійснити аналіз ключових тенденцій, що формують інноваційний розвиток соціально-трудоного потенціалу в умовах цифровізації. Інноваційний розвиток соціально-трудоного потенціалу в умовах цифровізації економіки характеризується декількома ключовими тенденціями, які

змінюють традиційні підходи до роботи, навчання, і кар'єрного росту. Розглянемо детальніше основні з них:

1. Автоматизація та роботизація:

- багато низькокваліфікованих та повторюваних робіт замінюється автоматизованими системами, що вимагає від робітників навчання новим навичкам або перекваліфікації;

- автоматизація може підвищити продуктивність та зменшити виробничі витрати, сприяючи зростанню бізнесу та економіки в цілому.

2. Цифрова грамотність та навчання:

- сучасний ринок праці вимагає високого рівня цифрової грамотності, включаючи знання програмування, роботи з великими даними, і цифрової безпеки;

- неперервне навчання стає нормою, оскільки технології швидко змінюються, і працівники мусять адаптуватися до нових умов та інструментів.

3. Гнучкість та дистанційна робота:

- технології дозволяють багатьом працівникам виконувати свої обов'язки з будь-якого місця, що змінює традиційні поняття робочого місця та робочого часу;

- пандемія COVID-19 значно прискорила прийняття дистанційної роботи, що може стати стандартом для багатьох галузей.

4. Етика та регулювання:

- з розвитком цифрових технологій з'являються нові виклики для захисту особистих даних і приватності, вимагаючи від держав і компаній впровадження строгих нормативних заходів;

- нові форми зайнятості потребують оновлення законодавства для захисту прав працівників, зокрема у сферах дистанційної роботи та фрілансу.

5. Зміни у структурі зайнятості:

- ринок праці свідчить про зростання попиту на професії, які безпосередньо пов'язані з технологіями, такі як розробники ПЗ, аналітики даних, спеціалісти з штучного інтелекту;

- деякі професії стають застарілими або менш затребуваними через автоматизацію та нові технологічні рішення.

Визначені тенденції вказують на необхідність глибокого переосмислення підходів до розвитку соціально-трудового потенціалу, оскільки технології змінюють не тільки спосіб виконання роботи, але й самі умови трудової діяльності та взаємодії в суспільстві. Інновації у цифровій сфері вимагають нових форм управління, освітніх ініціатив та політичних рішень, що зможуть адекватно реагувати на швидкі зміни у технологічному та економічному ландшафті.

Ми пропонуємо комплексний аналіз впливу різних аспектів цифровізації економіки на формування інноваційного розвитку соціально-трудового потенціалу (табл. 1).

Таблиця 1 – Визначення впливу різних аспектів цифровізації економіки на формування інноваційного розвитку соціально-трудового потенціалу

Аспект цифровізації	Вплив на формування соціально-трудового потенціалу
1	2
Автоматизація та роботизація	Переорієнтація трудових ресурсів на високотехнологічні вакансії, потреба у перенавчанні.
Цифрова грамотність та навчання	Підвищення вимог до цифрових навичок працівників, необхідність у життєвому навчанні.
Гнучкість та дистанційна робота	Підвищення гнучкості робочого середовища, можливість працювати з будь-якої точки світу.
Етика та регулювання	Вирішення питань конфіденційності, етики обробки даних, регулювання нових форм зайнятості.

1	2
Інтеграція штучного інтелекту	Розвиток нових професій і спеціалізацій, збільшення потреби в аналітичних здібностях.
Зростання цифрових платформ	Трансформація бізнес-моделей, необхідність адаптації до нових ринкових умов.
Біг Дата та аналітика даних	Підвищення потреби в аналітичних навичках, управлінні та інтерпретації великих обсягів даних.
Кібербезпека	Зростання потреби в професіоналах з кібербезпеки для захисту корпоративних та державних систем.
Віртуальна та доповнена реальність	Розширення можливостей для тренінгу та освіти через імерсивні технології, вплив на дизайн і продуктивність.
Е-урядування	Оптимізація державних послуг, зростання вимог до навичок цифрової грамотності серед держслужбовців.
Блокчейн технології	Трансформація банківської системи та забезпечення прозорості у фінансових операціях, вплив на фінансовий сектор.

Джерело: складено авторами

У дослідженні ілюструється комплексний вплив цифровізації на соціально-трудовий потенціал, підкреслюючи не лише виклики, але й можливості для інноваційного розвитку. Розглядаючи ці аспекти, стає зрозумілим, що цифрова трансформація вимагає від всіх секторів економіки, від приватного до державного, пристосуватися до нових реалій. Це не просто перехід до автоматизації або використання сучасних технологій, але й створення умов для постійного навчання та розвитку навичок, які є критично важливими в сучасному світі.

Автоматизація та роботизація, хоча і замінюють деякі форми зайнятості, також відкривають нові можливості для створення високотехнологічних робочих місць, де потрібні складніші та спеціалізовані навички. Цифрова грамотність стає необхідною умовою для конкурентоспроможності на ринку праці, підкреслюючи важливість освітніх ініціатив, які підтримують життєве навчання та перенавчання.

Гнучкість і можливості дистанційної роботи змінюють традиційне уявлення про робоче місце, водночас збільшуючи важливість збалансованого підходу до робочих процесів та добробуту працівників. Також, існує зростаюча потреба в професіоналах кібербезпеки, оскільки захист інформації та даних стає критичною проблемою для всіх видів бізнесу.

Інтеграція нових технологій, таких як блокчейн та штучний інтелект, відкриває шлях для інновацій у фінансових послугах та управлінні даними, надаючи можливості для трансформації традиційних індустрій і створення нових бізнес-моделей.

В умовах цифровізації, роль держави також змінюється, особливо через е-урядування, що сприяє підвищенню прозорості та ефективності державного управління. Це вимагає нового підходу до регулювання та політик, зорієнтованих на підтримку інноваційного та безпечного цифрового розвитку.

Зрештою, адаптація до цифрової економіки вимагає комплексного підходу, що включає реформування освіти, законодавства, і ринкових механізмів, а також активну участь всіх зацікавлених сторін, щоб максимально реалізувати потенціал сучасних технологій.

На основі аналізу ключових тенденцій, які формують інноваційний розвиток соціально-трудового потенціалу в умовах цифровізації, можна визначити наступні стратегічні пріоритети для підтримки та стимулювання цього розвитку:

1. Підвищення рівня цифрової грамотності:

- освітні ініціативи, що включають розробку та впровадження освітніх програм, які спрямовані на підвищення цифрової грамотності всіх вікових груп;

- навчання протягом усього життя, що передбачає стимулювання навчання протягом всього життя для підвищення гнучкості робітників та їх адаптації до нових технологій.

2. Інтеграція інноваційних технологій:

- роботизація та автоматизація, зокрема впровадження сучасних технологічних рішень для збільшення продуктивності та ефективності;

- використання штучного інтелекту, яке передбачає розробку етичних політик та регулятивних рамок для застосування AI та машинного навчання у різних галузях.

3. Гнучкість у трудових відносинах:

- дистанційна робота, що передбачає створення нормативної бази, яка підтримуватиме гнучкі форми зайнятості та дистанційну роботу як стандарт;

- баланс між роботою та особистим життям з урахуванням забезпечення захисту прав працівників, особливо у контексті змін у робочому середовищі через технологічні зміни.

4. Кібербезпека та захист даних:

- інвестиції в безпеку, зокрема посилення заходів з кібербезпеки для захисту корпоративних та державних інформаційних систем;

- освіта та тренінги з кібербезпеки, зокрема впровадження спеціалізованих програм для підготовки фахівців у галузі кібербезпеки.

5. Поліпшення законодавчої та нормативної бази:

- регулювання нових технологій шляхом адаптації законодавства для регулювання нових технологій і форм зайнятості;

- захист прав працівників шляхом оновлення трудового законодавства, таким чином щоб воно відображало зміни в технологічному ландшафті та забезпечувало захист прав працівників.

6. Інвестиції в наукові дослідження та розвиток:

- підтримка інновацій через фінансування досліджень та розробок в галузі новітніх технологій, з метою стимулювання інноваційного розвитку;

- співпраця з академічними установами, що передбачає залучення вищих навчальних закладів та наукових інститутів до партнерства з державою та бізнесом для розробки технологічних рішень і підготовки кадрів.

Обґрунтовані стратегічні пріоритети повинні допомогти стимулювати розвиток соціально-трудового потенціалу, забезпечуючи адаптацію до змінюваних умов цифрової економіки та використання нових можливостей для зростання і прогресу.

Наразі в Україні активно впроваджуються декілька з вищезазначених стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку соціально-трудового потенціалу у контексті цифровізації економіки. Можна навести діючі приклади заходів, які демонструють прогрес у цих напрямках. Наприклад, це національна програма «Дія.Цифрова освіта» - урядова ініціатива спрямована на підвищення рівня цифрової грамотності серед населення. Програма включає безкоштовні курси та ресурси для вивчення основ цифрових навичок, кібербезпеки та інших важливих аспектів цифрової економіки. Також важливо згадати Національну стратегію в сфері кібербезпеки, яка була прийнята у 2021 році і спрямована на захист національних інтересів, прав людини та свобод в кіберпросторі, зокрема шляхом зміцнення можливостей в області кіберзахисту державних установ, критичної інфраструктури та приватного сектору. Відповідно до потреб пандемії COVID-19, українське законодавство було адаптовано для підтримки гнучких форм зайнятості, включаючи дистанційну роботу. Ці та інші заходи свідчать про активні дії України у напрямку адаптації до викликів цифровізації, однак продовження розвитку цих ініціатив та постійне оновлення стратегічних планів

будуть ключовими для забезпечення сталого інноваційного розвитку соціально-трудового потенціалу в майбутньому.

Вважаємо за потрібне розробити і запропонувати потенційні стратегії розвитку навичок, які необхідні для успішної інтеграції у високотехнологічне робоче середовище в умовах цифровізації економіки, які мають бути комплексними і адаптивними до швидкозмінних технологічних трендів. Нижче представлено стратегії, які можуть сприяти розвитку відповідних навичок:

1. Інтеграція цифрової освіти у освітньо-професійні програми ВНЗ. Наприклад, розроблення та імплементація курсів з програмування, цифрової грамотності, кібербезпеки та роботи з великими даними у шкільні та університетські програми для забезпечення базових знань у всіх вікових категоріях.

2. Створення модульних навчальних програм. Це передбачає розробку модульних курсів, які дозволяють гнучко підходити до навчання і адаптувати освітньо-професійні програми до актуальних потреб ринку та індивідуальних запитів здобувачів.

3. Фокус на STEAM-освіті. Має бути інтеграція наукових, технологічних, інженерних, арт- та математичних дисциплін (STEAM) для всебічного розвитку критичного мислення, креативності та інноваційного підходу.

4. Корпоративні тренінги та перенавчання. Це передбачає організацію систематичних тренінгів та програм перенавчання в компаніях для оновлення навичок співробітників згідно з останніми технологічними трендами.

5. Партнерства між бізнесом та освітніми установами. Має бути тісна співпраця між ВНЗ, школами та бізнес-сектором для створення спеціалізованих курсів, які враховують реальні потреби ринку праці.

6. Використання онлайн-платформ для навчання. Інтеграція онлайн-платформ і масових відкритих онлайн-курсів (МООС) як засобу для навчання та самоосвіти, що надає доступ до якісних ресурсів з будь-якої точки світу.

7. Менторські та інкубаційні програми. Запровадження менторських програм та інкубаційних центрів, що допомагають молодим фахівцям розвивати підприємницькі навички та реалізовувати інноваційні проекти.

8. Стипендії та гранти на дослідження. Надання фінансової підтримки для школярів, здобувачів вищої освіти, дослідників, які займаються розробкою інноваційних проєктів у сфері високих технологій.

9. Розвиток софт-скілз. Включення програм розвитку соціальних навичок, таких як командна робота, лідерство, етична поведінка та адаптація до змін, які є важливими для успішної кар'єри у високотехнологічному середовищі.

Вважаємо, що саме ці стратегії, будучи імplementованими на практиці, допоможуть підготувати робочу силу до ефективної інтеграції у високотехнологічне робоче середовище та забезпечать збалансований розвиток умов цифрової економіки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі проведеного дослідження можна сформулювати наступні висновки щодо інноваційного розвитку соціально-трудового потенціалу в умовах цифровізації економіки. Цифрова економіка, що базується на інтенсивному використанні цифрових технологій, проникає у всі сфери суспільного життя та змінює традиційні підходи до ведення бізнесу. Автоматизація, цифрова грамотність, інтеграція штучного інтелекту, та використання великих даних переформатують економічні процеси та вимагають адаптації робочої сили. Цифрова трансформація породжує нові вимоги до навичок та кваліфікації працівників, спонукаючи до перекваліфікації та навчання у відповідь на потреби ринку. Це включає не тільки технічні навички, але й адаптацію до нових форм зайнятості, таких як дистанційна робота та флексібільні графіки. Важливість цілісної освітньої стратегії, що забезпечує розвиток цифрової грамотності та навчання протягом усього життя, є

ключовою для підготовки суспільства до інтеграції у цифрове робоче середовище. Освітні ініціативи повинні включати спеціалізовані тренінги, менторські програми та партнерства з бізнесом. Держава, бізнес та освітні інституції повинні взаємодіяти для формування політик, що сприятимуть гнучкості та адаптивності ринку праці. Це включає розробку регулятивних рамок для кібербезпеки, захисту даних, та етичного використання технологій. Впровадження стратегій, що враховують комплексний вплив цифровізації на економіку, може забезпечити баланс між технологічним розвитком та соціальним прогресом. Стратегії повинні охоплювати інвестиції в науку, технології, освіту та інфраструктуру, з метою підтримки сталого розвитку та зменшення технологічного розриву. Комплексні висновки акцентують на важливості глибокого аналізу та розуміння впливу цифровізації на соціально-трудова потенціал, а також на необхідності адаптації національної політики, освітньої системи та бізнес стратегій до швидко змінних умов цифрової економіки.

Перспективні напрями досліджень на майбутнє в контексті цифровізації економіки та інноваційного розвитку соціально-трудова потенціалу включають такі аспекти, як аналіз впливу штучного інтелекту на робочі місця, зокрема як штучний інтелект та автоматизація впливають на ринок праці, особливо на зміну кваліфікаційних вимог та створення нових видів зайнятості, вивчення ефективних методів та методик навчання протягом усього життя з метою адаптації працівників до швидких технологічних змін, включаючи розробку онлайн курсів та віртуальних тренінгів, дослідження впливу цифрових технологій на психологічний стан працівників, включаючи стрес, професійне вигорання, та розробка стратегій їх запобігання. Визначені потенційні дослідницькі напрями відображають потребу в глибокому розумінні та адаптації до швидкого розвитку технологій, які трансформують соціально-трудова потенціал та загалом економічну парадигму. Важливо, що дослідження в цих областях можуть сприяти формуванню ефективної відповіді на виклики, створені цифровою ерою.

Список літератури

1. Васюткіна Н., Самітов Р., Колісник М. Формування системи розвитку персоналу підприємств на інноваційних засадах в умовах цифровізації економіки. *Сталий розвиток економіки*. 2023. No 1(46). С. 31–37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2023-46-4> (дата звернення: 09.10.2024).
2. Веретюк С.М., Пілінський В.В. Визначення пріоритетних напрямків розвитку цифрової економіки в Україні. *Наукові записки Українського науково-дослідного інституту зв'язку*. 2016. № 2. С. 51-58.
3. Войнаренко М.П., Скоробогата Л.В. Мережеві інструменти капіталізації інформаційно інтелектуального потенціалу та інновацій. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 3. Т. 3. С. 18-24.
4. Гук Л.П. Стандартні та нові форми зайнятості: диверсифікація можливостей в умовах цифровізації та глобалізації. *Бізнес Інформ*. 2021. No 1. С. 224–231.
5. Кільницька О., Яремова М., Сушицька О. Оцінка трудового потенціалу та сучасні HR-технології в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. (55). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-847> (дата звернення: 08.10.2024).
6. Кіт Л.З. Еволюція мережевої економіки. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2014. № 3. Т. 2. С. 187-194.
7. Колот А., Герасименко О., Шевченко А. Нові виклики для теорії та практики людського капіталу в умовах становлення «Індустрії 4.0»: компетентнісний аспект. *Економіка та суспільство*. 2023. No 53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-8> (дата звернення: 09.10.2024).
8. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні та світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. No 6. С. 105-112.
9. Костишина Т., Тужилкіна О., Шаповалов В. Соціально-трудова потенціал регіону і цифровізація праці: перспективи та напрями взаємовпливу в умовах інноваційного розвитку. *Економіка та суспільство*. 2024. (70). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-33> (дата звернення: 09.10.2024).

10. Назарова Г.В., Руденко В.О. цифрова економіка: етимологія та інституційна структура. *Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики. Секція 3. Інновації: макро- мезо- та мікрівимір.* С. 406-410. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/27044/1/%D0%A0%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%92.%D0%9E.%20%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%20%D0%A5%D0%9D%D0%95%D0%A3.pdf> (дата звернення: 16.10.2024).
11. Немченко Т.А., В'юнник О.В., Сторожук О.В. Соціально-трудовий потенціал населення в умовах цифровізації зайнятості та інноваційних змін в економіці. *Економіка та суспільство.* 2024. Випуск 69. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-54> (дата звернення: 09.10.2024).
12. Савків У., Лесик М., Любченко О. Управління людськими ресурсами в умовах турбулентності та цифро-візації. *Наукові перспективи (специвипуск).* 2024. No 5(47). DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5\(47\)-973-982](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5(47)-973-982) (дата звернення: 10.10.2024).
13. Седікова І.О., Козак К.Б., Седіков Д.В. Управління персоналом в умовах глобальних інформаційних процесів. *Економіка харчової промисловості.* 2022. Том 14. Випуск 2. DOI: <https://doi.org/10.15673/fie.v14i2.2324> (дата звернення: 10.10.2024).
14. Соціально-трудовий потенціал: формування, забезпечення та розвиток у підвищенні економічної без-пеки : монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. В.М. Нижника. Хмельницький: ХНУ, 2018. 607 с.
15. Соціально-трудовий потенціал: теорія і практика: в 2-х частинах / відп. ред. М.І. Долішній, С.М. Злупко. К.: Наук. думка, 1994. 264 с.
16. Соціально-трудовий потенціал регіону: теорія і практика розвитку: монографія / С.Р. Пасека; Нац. акад. природоохорон. та курорт. буд-ва. Черкаси: ІнтролігаТОР, 2012. 606 с.
17. Сторожук О. Збереження соціально-трудового потенціалу регіону в умовах загроз та інтенсифікації міграційної мобільності молоді. *Економіка та суспільство.* 2024. (68). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-191> (дата звернення: 08.10.2024).
18. Трубич С.Ю., Пушкар З.М. Соціально-економічна сутність та особливості формування людського потенціалу. *Актуальні проблеми економіки.* 2006. No 4.
19. Трудовий потенціал Кіровоградської області: стан та перспективи розвитку: кол. монографія / за ред. М.В. Семикіної. Кіровоград: ВАТ «Кіровоградське видання», 2008. 304 с.
20. Чорнодід І.С., Василець Н.М., Федотов О.О. Інноваційні стратегії управління людськими ресурсами в умовах цифровізації. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління.* 2024. No 13. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-13-04-09> (дата звернення: 10.10.2024).
21. Bukht R., & Heeks R. Defining, Conceptualising and Measuring the Digital Economy. *Development Informatics Working Paper.* 2017. No. 68.
22. Castells M. The Rise of the Network Society. The Information Age: Economy, Society and Culture Vol. I. Blackwell. Negroponte N. Being Digital. New York: Alfred A. Knopf, 1995. 243 p.
23. Tapscott D. The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence. McGraw-Hill, 1996. 342 p.

References

1. Vasiutkina, N., Samitov, R., & Kolisnik, M. (2023). Development of enterprise personnel systems on innovative bases in the context of economic digitalization. *Stalyi rozvytok ekonomiky, (46)*, 31-37. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2023-46-4>.
2. Veretiuk, S.M., & Pilinsky, V.V. (2016). Defining the priority directions of digital economy development in Ukraine. *Naukovi zapysky Ukrainського naukovo-doslidnoho instytutu zviazku, (2)*, 51-58 [in Ukrainian].
3. Voinarenko, M.P., & Skorobohata, L.V. (2015). Network tools for the capitalization of informational and intellectual potential and innovation. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky, (3)*, 3, 18-24 [in Ukrainian].
4. Huk, L.P. (2021). Standard and new forms of employment: diversification of opportunities in the context of digitalization and globalization. *Biznes Inform, (1)*, 224-231 [in Ukrainian].
5. Kilnytska, O., Yaremova, M., & Sushytska, O. (2023). Assessment of labor potential and modern HR technologies in Ukraine. *Ekonomika ta suspilstvo, (55)*. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-847>.
6. Kit, L.Z. (2014). Evolution of network economy. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky, (3)*, 2, 187-194 [in Ukrainian].
7. Kolot, A., Herasymenko, O., & Shevchenko, A. (2023). New challenges for the theory and practice of human capital in the context of Industry 4.0: competency aspect. *Ekonomika ta suspilstvo, (53)*. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-8>.

8. Koliadenko, S.V. (2016). Digital economy: prerequisites and stages of development in Ukraine and the world. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, (6), 105-112 [in Ukrainian].
9. Kostyshyna, T., Tuzhylykina, O., & Shapovalov, V. (2024). Social and labor potential of the region and the digitalization of labor: prospects and directions of interaction in the context of innovative development. *Ekonomika ta suspilstvo*, (70). [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-33>.
10. Nazarova, G.V., Rudenko, V.O. (2024). Digital economy: etymology and institutional structure. *Konkurentospromozhnist ta innovatsii: problemy nauky ta praktyky. Sektsiia 3. Innovatsii: makro- mezo- mikrovmir*. <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/27044/1/%D0%A0%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%92.%D0%9E.%20%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%20%D0%A5%D0%9D%D0%95%D0%A3.pdf> [in Ukrainian].
11. Nemchenko, T.A., Viunik, O.V., & Storozhuk, O.V. (2024). Social and labor potential of the population in the context of digitalization of employment and innovative changes in the economy. *Ekonomika ta suspilstvo*, (69). [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-54>.
12. Savkiv, U., Lesyk, M., & Liubchenko, O. (2024). Human resource management in conditions of turbulence and digitalization. *Naukovi perspektyvy (spetsvypusk)*, 5 (47). [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5\(47\)-973-982](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5(47)-973-982).
13. Sedikova, I.O., Kozak, K.B., Sedikov, D.V. (2022). Personnel management in the context of global informational processes. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti, Vol. 14, Issue 2*. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15673/fie.v14i2.2324>.
14. Nyzhnyk, V.M. (Eds.). (2018). *Social and Labor Potential: Formation, Provision, and Development in Enhancing Economic Security: monograph*. Khmelnytsky: KhNU. [in Ukrainian].
15. Dolishnii, M., & Zlupko, S. (Eds.). (1994). *Social and Labor Potential: Theory and Practice: in 2 parts*. Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].
16. Pasiaka, S.R. (2012). *Social and Labor Potential of the Region: Theory and Practice of Development: monograph*. National Academy of Environmental Protection and Resort Construction. Cherkasy: IntroligaTOR [in Ukrainian].
17. Storozhuk, O. (2024). Preservation of the social and labor potential of the region under the threats and intensification of youth migration mobility. *Ekonomika ta suspilstvo*, (68). [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-191>.
18. Trubych, S.Yu., & Pushkar, Z.M. (2006). Socio-economic essence and features of human potential formation. *Aktualni problemy ekonomiky, No. 4* [in Ukrainian].
19. Semykina, M. (Eds.). (2018). *Labor Potential of Kirovograd Region: State and Prospects of Development: collective monograph*. Kirovograd: VAT "Kirovohradske Vydannia" [in Ukrainian].
20. Chornodid, I.S., Vasylets, N.M., & Fedotov, O.O. (2024). Innovative strategies for human resource management in the context of digitalization. *Problemy suchasnykh transformatsii. Serii: ekonomika ta upravlinnia, No. 13*. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-13-04-09>.
21. Bukht, R., & Heeks, R. (2017). Defining, Conceptualising and Measuring the Digital Economy. *Development Informatics Working Paper, No. 68* [in English].
22. Castells, M. (1995). The Rise of the Network Society. *The Information Age: Economy, Society and Culture Vol. I*. Blackwell. Negroponte N. Being Digital. New York: Alfred A. Knopf [in English].
23. Tapscott, D. (1996). *The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence*. McGraw-Hill [in English].

Volodymyr Zaichenko, Professor, Doctor of Economics
Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

Yaroslav Hryenko

Vocational College of the Private Higher Education Institution "Central Ukrainian Innovative Biotechnological University", Kropyvnytskyi, Ukraine.

Contemporary Trends and Priorities in the Innovative Development of Social-Labor Potential in the Context of Economic Digitalization

The article focuses on analyzing the impact of the digitalization of the economy on the social-labor potential. In the context of global technological transformations that rapidly change economic and social structures, the authors define the research objective as identifying key trends and strategic priorities that will promote effective development of social-labor potential in new conditions. Special attention is given to the need for retraining the workforce and adapting educational programs to the demands of the digital economy.

The study is based on the analysis of scientific works by leading Ukrainian scholars in the field of managing social-labor potential and its innovative development. The authors discuss how digitalization affects

changes in job structures, skills, and competencies of employees. They also address new challenges that arise for human resource management in the transition to the digital economy, including the need to develop flexible and adaptive educational models. Based on the analysis of foreign definitions and substantive content of the digital economy, key conclusions are made regarding its impact on the global economic landscape and the social-labor potential as a whole. An analysis of the key trends shaping the innovative development of the social-labor potential in the context of digitalization is conducted. A comprehensive analysis of the various aspects of digitalization of the economy on the formation of innovative development of the social-labor potential is proposed.

The main conclusions of the article emphasize the need for a comprehensive approach to reforming the educational system and labor legislation to ensure adaptation to the demands of the digital economy. Based on the analysis of key trends shaping the innovative development of the social-labor potential in the context of digitalization, the authors have identified strategic priorities for supporting and stimulating this development, including investments in training, infrastructure development, and creating motivational mechanisms to increase the digital literacy of the population. The importance of strategic partnerships between the state, educational institutions, and business to form an effective response to technological changes is emphasized. Potential strategies for developing skills necessary for successful integration into a high-tech work environment in the context of the digital economy have also been developed, which need to be comprehensive and adaptive to rapidly changing technological trends.

digital economy, social-labor potential, innovative development, training and retraining, digital literacy, adaptation of educational programs, strategic priorities

Одержано (Received) 15.10.2024

Прорецензовано (Reviewed) 30.11.2024
Прийнято до друку (Approved) 23.12.2024